

A felszámolási eljárás mint sajátos nem peres eljárás

(Néhány gondolat gyakorlati tapasztalatok alapján)

A csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi IL. tv. (a továbbiakban: Cstv.) a gazdálkodó szervezetek likviditási nehézségeinek kezelésével, a piacról való „rendezett kivonulásával” kapcsolatos eljárás szabályait tartalmazza. A törvényben találkozunk anyagi jogi szabályokkal is, de ezek csekély száma és kiegészítő jellege miatt alappal mondja a Cstv. 6. § (1) bekezdése, hogy a szóban forgó eljárás *nem peres* eljárás, végső soron tehát a polgári eljárások körébe tartozik. A Cstv.-ben szabályozott 3 eljárás közül „terjedelmi okok miatt” csupán a felszámolási eljárással kapcsolatos néhány olyan kérdéssel foglalkozom, amelyek egyrészt a gyakorlatban merültek fel, másrészt jelzik, hogy a felszámolási eljárás *sajátos vonásokat* mutató nem peres eljárás.

I.

A hitelező által kezdeményezett felszámolás

A Cstv. a felszámolási eljárásnak több változatát ismeri. Ezek közül a legelterjedtebb a hitelező által az adós fizetéseképtelenségére hivatkozással kezdeményezett eljárás, amely annyiban sajátos, hogy a hitelező és az adós *ellenérdekű* félként jelennek meg már az eljárás *kezdetétől*. Ennek következtében mindenekelőtt a fizetéseképtelenség fogalmával és vizsgálatával kapcsolatban merültek fel megválaszolásra váró kérdések.

A hitelező által kezdeményezett felszámolási eljárás másik sajátossága, hogy ütközhet a csőd és a végelszámolási eljárással, amennyiben ezek az eljárások egyidejűleg is folyamatban lehetnek azonos adóssal szemben. E kollízió feloldása ugyancsak több kérdést vetett fel és jelenleg sem tekinthető megnyugtatónak e téren a bírói gyakorlat.

1. A fizetésképtelenség fogalma és vizsgálata

a) A felszámolási eljárás valamennyi változata a fizetésképtelenség vélelmén alapul. Vagyis ha a fizetésképtelenség tényállási elemeinek megléte az eljárásban bizonyítható, a bíróság megállapítja az adós fizetésképtelenségét annak vizsgálata nélkül, hogy az adós valóban (közgazdasági értelemben is) fizetésképtelen-e.

A Cstv. a fizetésképtelenség 4 változatát ismeri. Ezek közül csupán az első két változatot vizsgálom, mivel azok a problémák, amelyeket bemutatni szándékozom, ehhez a két változathoz kapcsolódnak:

A Cstv. 3. § f/1) pontja értelmében fizetésképtelen az adós, ha az általa elismert (nem vitatott) tartozását a lejáratot követő 60 napon belül nem egyenlítette ki.

A Cstv. 3. § f/2) pontja pedig akként rendelkezik, hogy fizetésképtelen az az adós, amelyik a lejárt tartozását a hitelező felszólítása ellenére 30 napon belül nem egyenlítette ki anélkül, hogy azt érdemben vitatta volna, vagy a teljesítés akadályáról, elmaradásának elfogadható okáról a hitelezőt tájékoztatta volna.

A jogalkotó tehát vélelmezi, hogy az adós azért nem fizet, mert erre nem képes (fizetésképtelen). Ez a vélelem azonban *megdönthető* és *relatív*, hiszen az adós a tényállást vitathatja (cáfolhatja) és a fizetésképtelenség is kizárólag az eljárás tárgyát képező hitelezői követelésre szorítkozik.

Ami az első változatot illeti, a hitelezői kérelem szükséges és egyben elégséges kellékei: a követelés (jogcím) rövid megjelölése, a lejárati (teljesítés) időpontjának feltüntetése és annak előadása, hogy az adós nem teljesített. Természetesen mellékelni kell a követelés keletkezésére vonatkozó bizonyítékokat is (szerződés, számla stb.).

Az adós a kérelemmel szemben többféle védekezést is előterjeszthet: vitathatja a követelés jogalapját,összszerszerűségét, hivatkozhat a hitelező szerződésszegésére. Kérdés, hogy a bíróságnak vizsgálnia kell-e és ha igen, milyen módon és mélységben az adósi védekezés megalapozottságát.

Álláspontom szerint abból kell kiindulni, hogy bár a szóbanforgó eljárás nem peres jellege elvileg kizárja a bizonyítás felvételét, a felek között lévő sajátos kapcsolat miatt a bíróság a passzív szemléltő szerepébe nem kerülhet. Így az adós védekező iratát – ha az megfelelő adatokat és bizonyítékokat tartalmaz – mindenképpen továbbítania kell a hitelező részére, meghatározva azt is, hogy a hitelező milyen kérdésre nyilatkozzon, esetleg milyen okiratot csatoljon. Ha az adósi védekezés hiányos, pl. nem jelöl meg bizonyítékokat, hiánypótlásnak lehet helye.

Ez a fajta iratváltás – esetleg a hitelezői kérelem kiegészítése – lehetőséget ad arra, hogy a bíróság állást foglaljon: elbírálható-e a kérelem további bizonyítás felvétele nélkül.

A bíróság kétféleképpen dönthet: amennyiben a rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy a követelés *vitás*, a kérelmet érdemi vizsgálat nélkül el kell utasítania [Cstv. 3. § c) pont, 25. § (1) bekezdés a) pont]. Ha viszont az

adósí védekezés alaptalansága további *bizonyítás felvétele nélkül is nyilvánvaló*, az adós fizetéseképtelensége megállapítható.

Az ettől eltérő álláspont azzal a veszéllyel járna, hogy egyfelől az adós a kérelem alapjául szolgáló követelés *egyszerű tagadásával* megakadályozhatná a felszámolási eljárás megindítását, másrészt a hitelező a törvény rendes útjára tartozó jogvita elbírálását feleslegesen, a felszámolást intéző bíróságra hárítaná.

A fizetéseképtelenség fogalmának a Cstv. 3. § 2. pontjában történt meghatározása ugyancsak felveti a bizonyítás problémáját. Az adós ebben az esetben is vitathatja a hitelezői kérelem alapjául szolgáló követelést, kifogását azonban legkésőbb a hitelező fizetési felhívására adott válaszában kell megtennie. Ha ezt elmulasztja – véleményem szerint –, a felszámolási eljárás kezdeményezése után sikerrel nem védekezhet, illetve esetleges ilyen tartalmú nyilatkozatát a bíróság nem veheti figyelembe. Amennyiben tehát a hitelező igazolja, hogy a fizetési felhívásra az adós nem nyilatkozott a megadott határidőn belül, egyéb feltételek megléte esetén nincs akadálya a fizetéseképtelenség megállapításának.

Bonyolultabb a helyzet akkor, ha az adós a fizetési felhívásra adott válaszában a teljesítés elmaradását különböző okokra hivatkozva igyekszik kimenteni. Ha ugyanis a hitelező az adós védekezését nem fogadja el és benyújtja a felszámolás kezdeményezése iránti kérelmét, a bíróságnak kell állást foglalnia abban, hogy az adós által felhozott indokok elfogadhatók vagy sem. Ebben a körben legalább két kérdés vetődik fel: egyrészt van-e helye bizonyításvételnek az adós által felhozott indokokra vonatkozóan, másrészt mit tegyen a bíróság, ha menthetőnek találja az adós mulasztását.

Álláspontom szerint a felek nyilatkozatai (iratváltás) alapján kell állást foglalnia a bíróságnak abban, hogy menthető-e az adós késedelme, mulasztása, ebben a kérdésben további bizonyítás felvételének nincs helye. Amennyiben a bíróság alaposnak tartja az adós védekezését, a részére 30 napos határidő engedélyezhet a tartozás kiegyenlítésére. Ha viszont ez is eredménytelenül telik el, a fizetéseképtelenséget – az egyéb feltételek fennállása esetén – meg kell állapítania [Cstv. 21. § (1) bekezdés b) pont].

b) Az előzőekben már utaltam arra, hogy a fizetéseképtelenségnek a Cstv. 3. § f) 1–2 pontjában megfogalmazott törvényi tényállása megdönthető vélelem és csak a hitelező és az adós egymás közötti viszonyában irányadó. A szabályozásnak ez a módja több fontos következménnyel jár:

ba) A hitelezők hamar felismerték, hogy a pénzkövetéseikhez a leggyorsabban és eljárási illeték előlegezése nélkül úgy juthatnak hozzá, ha felszámolási eljárást kezdeményeznek az adóssal szemben. Az adós szorult helyzetében – a pénzeszközeinek átcsoportosításával – fizet, hogy elkerülje a felszámolási eljárás megindulását. A hitelezőnek ezután már nem áll érdekében folytatni az eljárást, ezért kéri annak megszüntetését. Ezt a kérelmet a Cstv. 6. § (2) bekezdés értelmében alkalmazandó Pp. 157. § e) pontja alapján – a felek közös kérelme esetén az f) pont alapján – teljesíti a bíróság és megszünteti az eljárást. (A bíróságnak egyébként nincs más lehetősége, hiszen ha a hitelező egyedül kéri a megszüntetést, a kérelmet közölni kell az adóssal [Pp. 160. § (1)

(2) bekezdés], aki (amely) nyilvánvalóan a maga részéről is kérni fogja az eljárás megszüntetését és az ekként már közös kérelem köti a bíróságot.) Elképzelhető tehát, hogy az adósnak vannak olyan tartozásai másokkal szemben, amelyek a Cstv. 3. § f) 1–2 pontjában írtak szerint a fizetéseképtelenséget megvalósítják, ezt azonban nem vizsgálhatja a bíróság.

Az adóssal szemben egyidejűleg, vagy rövid időn belül több hitelező is kezdeményezhet felszámolási eljárást. Ez rendszerint azzal a következménnyel jár, hogy az adós nem tudja kiegyenlíteni az összes követelést, tehát lesz egy vagy több olyan hitelezői igény, amely kielégítésre nem kerül és így ezekben az esetekben megállapítja a fizetéseképtelenséget a bíróság.

bb) Amennyiben a fizetéseképtelenség bármelyik hitelező irányában megállapításra került, az kihat a többi hitelező és az adós viszonyára is.

A szabályozásnak ez a módja veti fel azt a kérdést, hogy mi történjen azzal az újabb hitelezői kérelemmel, amely a fizetéseképtelenséget megállapító végzés meghozatala után érkezik a bírósághoz, vagy ezt megelőzően érkezett ugyan, de még nincs elbírálva.

Véleményem szerint ezeket a kérelmeket már nem kell megvizsgálnia a bíróságnak abból a szempontból, hogy megfelelnek-e a Cstv. 3. §. f) 1–2 pontjában írtaknak, hanem *egyesíteni* kell ahhoz az ügghöz, amelyekben a fizetéseképtelenség megállapításra került. Ügyviteli szempontból az egyesítéssel befejeződnek ezek az ügyek, az érintett hitelezőknek pedig a felszámolási eljárás megindításának közzétételét követően kell bejelenteniük igényüket [Cstv. 28. § f) pont].

Ha a még elintézetlen hitelezői kérelmeket a fizetéseképtelenség megállapítása után is egyenként kellene vizsgálni, ez oda vezetne, hogy az adós válogatna a hitelezők között – egyeseknek fizetne, másoknak nem – és így lényegében meghiúsítaná a kielégítés törvényes rendjét (Cstv. 57. – 58. §-ai).

bc) Előfordult néhány esetben, hogy a fizetéseképtelenséget megállapító végzés meghozatala után teljesített az adós és ezért a hitelező csak ezt követően kérte az eljárás megszüntetését. Ez a helyzet felveti az úgynevezett kötőerő kérdését, közelebbről azt, hogy köti-e a bíróságot a fizetéseképtelenséget megállapító végzése.

Ismeretes, hogy a Pp. 227. § (1) bekezdése értelmében – ellenkező törvényi rendelkezés hiányában – a bíróság a saját határozatához, abban a perben, amelyben hozta, kötve van. Ez a szabály irányadó a 105/1952 (XII.28.) MT sz. rendelet 13. § (2) bekezdése alapján a nem peres eljárásokban is, ha nincs eltérő rendelkezés, vagy az eljárás jellegéből más nem következik. Mivel a Cstv. nem tartalmaz eltérő rendelkezést a szóbanforgó esetre vonatkozóan, így – álláspontom szerint – a Cstv. 6. § (2) bekezdésében írtakra is figyelemmel a Pp. 227. § (1) bekezdése a felszámolási eljárásban hozott határozatokra is irányadó. Ehhez képest a fizetéseképtelenséget megállapító határozatához – annak közlését követően – kötve van a bíróság, azt saját hatáskörében nem változtathatja meg, nem helyezheti hatályon kívül.

Amennyiben tehát a kötőerő beállta után, de még a jogerőre emelkedés előtt kéri a hitelező az adós teljesítésére hivatkozva az eljárás megszüntetését, a

kérelmét fellebbezésnek kell tekinteni és fellebbeési eljárásban lehet a határozat hatályon kívül helyezése mellett az eljárást megszüntetni.¹

Nem zárható ki az sem, hogy az adós a fizetéseképtelenséget megállapító határozat jogerőre emelkedése után teljesít és ezért a hitelező is csak ezt követően kéri az eljárás megszüntetését. Véleményem szerint ilyenkor legfeljebb az a megoldás kínálkozik, hogy a bíróság mellőzi a felszámolás elrendelését és e határozatának közzétételét. Ha azonban a közzététel már megtörtént, az adós teljesítésének nincs jelentősége, hiszen ez csak egy hitelező irányában szünteti meg a fizetéseképtelenséget és nem jelenti azt, hogy az adósnak egyáltalán nincs olyan tartozása, amely a Cstv. 3. § f) pontjában írt fizetéseképtelenség tényállását megvalósítja. A közzététel valamennyi hitelező részére szóló felhívás, ezért *ettől kezdve nem relatív a fizetéseképtelenség*, hanem az valamennyi hitelező vonatkozásában beáll.

2. A hitelező által kezdeményezett felszámolási eljárás kollíziója a csőd és a végelszámolási eljárással

A három eljárás egyidejű folyamatban léte elméletileg kizárt, mert amennyiben az egyik eljárás törvényi előfeltételei fennállnak, akkor a másik két eljárás előfeltételei szükségszerűen hiányoznak. Ez könnyen belátható, ha meggondoljuk, hogy a *végelszámolás* a gazdálkodó szervezet jogutód nélküli megszűnését célozza a hitelezők teljes kielégítésének szándékával [Cstv. 65. § (1) bekezdés, 1988. évi VI. tv. 47–54 §-ai, 1977. évi VI. tv. 44–44/B §, 1992. évi I. tv. 90–91 §]. Ezzel szemben a *csődeljárás* nem a gazdálkodó szervezet megszűnését, hanem éppen *talpraállását* (Cstv. 12–13 §-ai), a *felszámolási eljárás* pedig a hitelezők *részleges kielégítése mellett megszüntetését célozza* (Cstv. 57–58. §-ai).

Az egymást kizáró tartalmi különbségek ellenére viszonylag gyakran előfordul, hogy az adós csőd, vagy végelszámolási eljárást, a hitelező pedig az adóssal szemben felszámolási eljárást kezdeményez. A Cstv. csupán a csőd és a felszámolási eljárás egyidejű folyamatban léte esetére tartalmaz rendelkezéseket, de ezek is több problémát vetnek fel.

A Cstv. 22. § (2) bekezdése értelmében, ha a felszámolási eljárás megindítása iránti hitelezői kérelem és az adós csődbejelentése folytán indult eljárás egyidejűleg van folyamatban, a bíróság – ha annak kizáró oka nincs – az adósnak a hitelezői kérelem benyújtásáról való értesítéséig, a csődeljárás

¹ Az adós fizetéseképtelenségét megállapító végzés elleni fellebbezés folytán indult másodfokú eljárásban is visszavonhatják a hitelezők a felszámolási kérelmüket. Erre tekintettel a Pp. 157. § e) pontja értelmében az eljárás megszüntetésének és a Pp. 251. § (1) bekezdése alkalmazásával a fizetéseképtelenséget megállapító végzés hatályon kívül helyezésének van helye (LB.Fpkf. II. 31.755/1992.).

megindítását teszi közzé. E rendelkezés és a Cstv. 25. § (1) bekezdés e) pontjában foglaltak összevetése alapján az állapítható meg, hogy a csődeljárás élvez elsőbbséget, amennyiben 3 éven belül az adós még nem jelentett csődöt és a felszámolás iránti hitelezői kérelmet még nem kézbesítette a bíróság az adósnak. Ez az elsőbbség a csődbejelentésnek a bíróságra való megérkezésétől, az eljárás befejezéséig terjedő időszakban áll fenn.

Arra nézve tehát kifejezetten rendelkezik a Cstv., hogy a hitelező felszámolás megindítása iránti kérelmét érdemi vizsgálat nélkül el kell utasítani, ha az előzőekben írtak szerint a csődeljárás elsőbbséget élvez [Cstv. 25. § (1) bekezdés e) pont]. Fordított helyzetben viszont már a Cstv. 6. § (2) bekezdésében írt felhatalmazás alapján a Pp. 130. § (1) bek. i) pontját kell megfelelően alkalmazni, mivel a csődeljárás megindításának megtagadásáról rendelkező Cstv. 11. § (3) bekezdésének egyike sem valósul meg.²

Arról van szó, hogy az adós csődbejelentést tesz annak ellenére, hogy tudomása van a hitelező által ellene kezdeményezett felszámolási eljárásról (a kérelmet már kézbesítette a részére a bíróság). Az ilyen csődbejelentés nyilvánvaló alaptalansága a Cstv. 22. § (2) bekezdésének fentebb már hivatkozott rendelkezéséből következik. Ennek az álláspontnak a helyessége eljárás jogi indokkal és alátámasztható. A hitelező által kezdeményezett eljárás – amint arról már volt szó – ellenérdekű felek között indul, tehát több vonatkozásban közel áll a peres eljáráshoz. Amikor tehát a Cstv. a felszámolási eljárás iránti kérelem kézbesítésének tulajdonít jelentőséget, analógia fedezhető fel e rendelkezés, valamint a Pp. 128. §-a között, azaz a perindítás hatályának beállásához hasonló jogi helyzet jön létre. Ettől az időponttól kezdve tehát az adós jóhiszeműen már nem indíthat csődeljárást és a csődeljárás megindítását illetően – némi túlzással – a perfüggőséghez hasonló helyzetről beszélhetünk.

A Cstv. nem szabályozza a felszámolás és a végelszámolás egyidejű folyamatbalétekor irányadó eljárást. Elvileg ugyan a két eljárás egyidejű folyamatbaléte kizárt, mert a gazdálkodó szervezet nem mondhatja ki önmaga jogutód nélküli megszűnését, ha fizetéseképtelensége a Cstv. 3. § f) pontjában írtak szerint fennáll. Ez a tilalom arra az esetre is vonatkozik, ha van fedezet a tartozása kiegyenlítésére. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a fizetéseképtelenség minősülő cégek is kezdeményeznek végelszámolási eljárást és mivel a cégbíróság nincs abban a helyzetben, hogy vizsgálja a netán fennálló fizetéseképtelenséget, a közzétételre minden további nélkül sor kerülhet. Természetesen ha a cégbíróság még a közzététel elrendelése előtt értesül arról, hogy a cég ellen felszámolási eljárást kezdeményeztek, fel kell hívnia a végelszámolót ezzel kapcsolatosan nyilatkozattételre. Ha a végelszámoló a hitelezői igényt elismeri, de a tartozás kiegyenlítését nyomban nem igazolja,

² A Cstv. taxatíve felsorolja azokat az eseteket, amikor a bíróság a csődeljárás megindítását megtagadja. Mivel az adós ellen folyamatban lévő felszámolási eljárás ezek között nem szerepel, a Pp. 130. § (1) bekezdés i) pontja alapján kell a kérelmet elutasítani (LB. Ppkf. 30.363/1992.).

akkor a felszámolási eljárásnak van elsőbbsége és a cégbírósnak a jogutód nélküli megszűnést kimondó határozatot meg kell semmisítenie.³

Amennyiben viszont a végelszámolási eljárás már közzétételre került, a hitelező részéről előterjesztett felszámolási kérelmet mint hitelezői igénybejelentést a végelszámolóhoz kell továbbítani. A hitelezői igény ugyanis a végelszámolási eljárásban is kielégítésre kerülhet, ellenkező esetben pedig, amennyiben nincs fedezet, a végelszámoló köteles kezdeményezni a felszámolási eljárást [Cstv. 72. § (1) bekezdése.].

II.

Adósi és hitelezői követelések érvényesítése a felszámolás során

A felszámolási eljárás megindításának a Céglönyben való közzétételével megkezdődik az eljárás második szakasza, az adós gazdálkodó szervezet tulajdonképpeni felszámolásának, megszüntetésének a folyamata. E szakasz legfontosabb szereplője a felszámoló, aki az adós elsőszámú vezetőjének pozíciójába kerül és egyebek mellett gondoskodik az adós követeléseinek behajtásáról, vagyonának értékesítéséről és a hitelezői igények megvizsgálásáról. Ebből következik, hogy vannak olyan eljárások, amelyekben az adós érvényesíti – a felszámoló útján – a követeléseit és vannak olyanok, amelyekben az adóssal szemben előterjesztett hitelezői igényeket kell elbírálni.

1. Az adós által érvényesített követelések

A felszámolás megindulásakor az adósnak lehetnek még le nem járt, már lejárt, de még nem érvényesített követelései és folyhatnak olyan peres, vagy egyéb eljárások, amelyeket még a felszámolás megindulása előtt az adós indított.

Mivel a Cstv. 48. § (1) bekezdése értelmében a felszámoló *köteles* az adós követeléseit behajtani, igényeit érvényesíteni, a már folyamatban lévő eljárásokban a felszámoló veszi át az adós perbeli pozícióját, illetve megindítja az adós nevében a szükséges eljárásokat.

A felszámolással párhuzamosan folyó perekben maradéktalanul érvényesülnek ugyan a Pp. szabályai, mégsem lehet eltekinteni attól, hogy a felperes felszámolás alatt áll. Ez a körülmény ugyanis befolyásolja az alperes helyzetét.

³ A bírósági cégnyilvántartásról és a cégek törvényességi felügyeletéről szóló 1989. évi 23. tvr. (Ctvr.) 18. § (1) bekezdés b) pontja értelmében a cégbírósnak vizsgálja, hogy a cégnek a szervezetére és működésére vonatkozó határozatai nem ütköznek-e jogszabályba? A cég jogszabályba ütköző határozatait a cégbírósnak szükség esetén megsemmisítheti [Ctvr. 19. § (1) bek. 20. § (1) bek. c) pont].

A Cstv. 38. § (3) bekezdése értelmében a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezettel szembeni követelések csak a felszámolási eljárás keretében – a felszámolást elrendelő bíróság előtt – érvényesíthetők. Ehhez képest felmerül az a kérdés, hogy a felszámolás alatt álló felperessel szemben az alperes beszámítási kifogást, vagy viszontkeresetet előterjeszthet-e a perben. Ennek lehetősége azért is fennáll, mert a Cstv. 35. § (1) bekezdése értelmében a felszámolás kezdő időpontjában az adós valamennyi tartozása esedékessé válik. Ez természetesen vonatkozik az alperesnek a felperesi adóssal szemben fennálló, egyébként még le nem járt követeléseire is és így alapját képezheti az alperes részéről előterjesztendő beszámítási kifogásnak vagy viszontkeresetnek.

Álláspontom szerint a beszámítás lehetőségét minden további nélkül el kell ismernünk, hiszen a Cstv. 36. §-a akként rendelkezik, hogy a *felszámolási eljárásban* beszámításnak helye van. Ezáltal maga a törvény oldja fel azt a korlátozást, amely a hitelezői igények rangsorolásában jelenik meg. Beszámítással ugyanis a rangsorban és időbeli sorrendben hátrébb álló követelés is érvényesíthető. Nincs semmilyen elfogadható indoka annak, hogy a felszámolási eljáráson kívüli eljárásban ne érvényesüljön ez a szabály, hiszen a per is a felszámolás körébe vonható adósi vagyont érinti.

Más azonban a helyzet a viszontkereset előterjesztésének lehetőségével kapcsolatban. A viszontkereset ugyanis nem szükségképpen beszámításra alkalmas követelésen alapul, és a követelés mértéke is meghaladhatja a keresettel érvényesített adósi követelést [Pp. 147. § (1) bekezdés].

Van olyan nézet, mely szerint a viszontkereset előterjesztése gyáltalán nem engedhető meg, mivel ellentétes a Cstv. 38. § (3) bekezdésében foglalt, a kielégítési alap védelmét szolgáló rendelkezéssel. Egy másik, ennél árnyaltabb álláspont szerint – a törvényes feltételek megléte esetén – a felszámolás alatt álló adóssal szemben is indítható viszontkereset. Ha azonban a viszontkereset alapján a felszámolás alatt álló felperest marasztalja is a bíróság, azt, mint hitelezői igényt, csak a felszámolási eljárás keretében lehet érvényesíteni [Cstv. 38. § (3) és (4) bekezdés]. Ugyanez a helyzet akkor is, ha a kereset és a viszontkereset is pénzkövetelést tartalmaz és ha a bíróság mindkét igényt alaposnak – részben alaposnak – találva, csak a különbözeti összeg fizetésére kötelelzi a felperest.

Megítélésem szerint ez az álláspont felel meg a Cstv. 36. §-ában kifejezésre jutó jogalkotói elgondolásnak.

2. A hitelezői igények érvényesítése

Amint arról már volt szó, a Cstv. 38. § (3) bekezdése értelmében a felszámolási eljárás közzététele után az adóssal szembeni követeléseket csak a felszámolási eljárás keretében lehet érvényesíteni. Ez vonatkozik a jogerős bírósági határozaton alapuló követelésekre éppen úgy, mint a szerződésen, tagsági viszonyon alapuló – esetleg vitás – követelésre. Bármely címen áll fenn a

hitelező követelése, azt be kell jelentenie a felszámolóknak a közzétételtől számított 30 napon, de legkésőbb 1 éven belül.

a) A felszámoló számba veszi a hitelezői igényeket, és ennek során többek között azt is megvizsgálja, hogy alapos-e a követelés. Amennyiben a felszámoló nem, vagy csak részben ismeri el a követelést, megkísérli az egyeztetést a hitelezővel és ha ez nem vezet eredményre, a felszámolást elrendelő bírósághoz fordul. A hitelezőnek is módja van el nem ismert igényével a bírósághoz fordulni, ha ezt a felszámoló elmulasztja, vagy pl. elkésztnek minősíti a hitelezői igénybejelentést.

b) A felszámoló jogosult az adós által kötött polgári jogi szerződéseket azonnali hatállyal felmondani, illetve a szerződéstől elállni [Cstv. 47. § (1) bekezdés.]. A másik fél ennek folytán keletkező követelését azonban meg kell téríteni. Ha a felszámoló vitatja ezt, az előzően írtak szerint a felszámolást folytató bírósághoz fordul döntés végett.

c) A felszámoló felmondási joga és kötelezettsége vonatkozik az adósnál foglalkoztatottak munkaviszonyára, a szakcsoporttal, gazdasági munkaközösséggel kötött megállapodásra, a szövetkezeti tagokkal kötött munkamegállapodásokra is. Az ezekkel kapcsolatos vitákban ugyancsak a felszámolást folytató bíróság dönt.

d) A felszámoló — a felszámolás megindításától számított 90 napon belül — megtámadhatja az adós vagyonából történt ingyenes elidegenítést, vagy a vagyont terhelő ingyenes kötelezettségvállalást tartalmazó, illetve a harmadik személy javára feltűnően aránytalan értékékkülönbözettel megkötött visszerhes szerződéseket. A megtámadást írásban kell közölni az adóssal és a harmadik személlyel. Ha az utóbbi a követelést vitatja, vagy 15 napon belül nem nyilatkozik, a felszámoló a felszámolási ügyet intéző bírósághoz fordul [Cstv. 40. § (2) bekezdés].

A felsorolt kérdésekben a felszámoló és a hitelező, illetve a felszámoló (vagy hitelező) és a harmadik személy közötti jogvitákban a felszámolást lefolytató bíróság előtti eljárást a bírói gyakorlat „kis per”-nek nevezi. Az elnevezés jól tükrözi azt, hogy ezek nem igazi perek, már csak azért sem, mert egy másik eljárásból folynak.

A Cstv. nem tartalmaz semmilyen szabályt ezekre a „kis per”-ekre vonatkozóan. Ezért a bírói gyakorlatnak kell kialakítania — a Cstv. 6. § (1) és (2) bekezdésében foglaltak alapján — azokat a sajátos szabályokat, amelyek célszerűen alkalmazhatók a szóbanforgó eljárásban és tulajdonképpen a peres és a nem peres eljárás sajátos ötvözetének tekinthetők.

Álláspontom szerint abból kell kiindulni, hogy az úgynevezett „kis per” ellenérdekű felek között folyik, kontradiktórius jellegű, tehát bizonyítási eljárás alapján kell a tényállást megállapítani. Nem tekinthető azonban igazi peres eljárásnak, ezért néhány alapelv nem érvényesül és a peres eljárásra vonatkozó több fontos rendelkezés alkalmazhatósága is kizártnak látszik. Ezek a teljesség igénye nélkül a következők:

— *A szóbeliség és közvetlenség elve.* — Az eljárás nem peres keretei miatt, de praktikus okból sem indokolt, hogy minden esetben tárgyalás alapján

döntön a bíróság. Különösen, ha jogkérdésben van vita a felek között, az iratok és a felek nyilatkozatai alapján megnyugtató döntés hozható.

— *A társasbíráskodás elve.* — A „kis perek”-ben felmerülhetnek olyan természetű jogviták (pl. munkaügyi vita), amelyekben egyébként népi ülnökök közreműködésével járna el a bíróság a Pp. 11. § (1) és (2) bekezdése értelmében. Mivel azonban a felszámolási eljárás részeként kerül elbírálásra ez a vita, a nem peres eljárásokra vonatkozó általános szabály szerint a bíróság népi ülnökök közreműködése nélkül jár el [105/1952. (XII.28.) MT sz. rendelet 13. § (1) bekezdése].

— *A hatásköri és illetékességi szabályok.* — A Cstv. 38. § (3) bekezdésében írt az a rendelkezés, hogy a felszámolás körébe tartozó vagyonnal kapcsolatos követelések csak a felszámolási eljárás keretében érvényesíthetők, kizárják az általános hatásköri és illetékességi szabályok alkalmazását.

— *A tárgyalás elmulasztásának következményei.* — A mulasztás szankcionálása bírósági meghagyás kibocsátásával, illetőleg a per megszüntetésével, az eljárás nem peres kereteivel összeegyeztethetetlen. Álláspontom szerint a felek mulasztása esetén a bíróság vagy elhalasztja a tárgyalást, vagy dönt a rendelkezésre álló adatok alapján. Az ismételt halasztás is csak kivételes lehet, mivel magát a felszámolási eljárást határidőre kell befejezni [Cstv. 52. § (2) bekezdés]. A Pp. 6. § (2) bekezdése a szünetelést kifejezetten kizárja. Véleményem szerint azonban ez a rendelkezés nem a „kis per”-re, hanem magára a felszámolási eljárásra vonatkozik. Ennek ellenére a „kis per” mulasztás miatti vagy egyéb okból való szünetelőbe helyezése sem kerülhet szóba, mivel ez ellentétes az eljárás nem peres jellegével és azzal az előbbieken már említett követelménnyel, amely szerint magát a felszámolási eljárást határidőre kell befejeznie a bíróságnak.

— *Határozathozatal.* — Abból következően, hogy a felszámolási eljárás nem peres eljárás, amelyben a bíróság végzéssel határoz, az eljárás részét képező „kis per”-ben is végzéssel kell érdemi kérdésekben is döntenie a bíróságnak. Az ekként meghozott határozat alakszerűségeire, közlésére, kijavítására vagy kiegészítésére a kötőerőre és a jogerőre, továbbá a fellebbezésre vonatkozóan is a végzésekre vonatkozó általános szabályokat kell alkalmazni.

— *Perújítás, felülvizsgálat.* — Mivel a Pp. 260. § (1) bekezdése értelmében csak ítélet ellen van helye perújításnak, a nem peres eljárásban pedig ítéletet nem hozhat a bíróság, sem a felszámolási eljárást befejező, sem a „kis per”-ekben hozott határozat perújítással nem támadható. Természetesen nemcsak ez a formai ok indokolja a perújítás tilalmát, hanem elsősorban az, hogy a felszámolási eljárás gyors befejezéséhez fontos nemzetgazdasági érdek fűződik.

A Cstv. 6. § (3) bekezdése kifejezetten kizárja a felülvizsgálat lehetőségét a felszámolási eljárás befejezéséről hozott jogerős határozat ellen. A Pp. 270. § (1) bekezdéséből kitűnően pedig elsősorban az ítélet ellen, továbbá a (2) bekezdésben felsorolt végzések ellen lehet felülvizsgálati kérelmet előterjeszteni. Mivel az utóbb említett taxatív felsorolásban nem szerepel a felszámolási eljárás

folyamán hozott határozat, megítélésem szerint felülvizsgálatnak sincs helye a „kis per”-ben hozott határozattal szemben.

Van néhány olyan, a peres eljárásra tipizált jogintézmény, amelynek megfelelő alkalmazása a „kis perek”-ben sem zárható ki:

— *Pertársaság, beavatkozás, perbehívás.* — Véleményem szerint abból kell kiindulni, hogy a felszámolási eljárásnak az adós és a hitelező az alanyai, a Cstv. pedig további résztvevőket is említ: felszámoló, vagyonfelügyelő, hitelezői választmány, szakértők. Ezzel szemben a Cstv. 40. § (1) bekezdéséből következik, hogy az adós és harmadik személyek közötti szerződés megtámadása folytán keletkezett „kis per”-ben a résztvevők köre szükségképpen bővül a harmadik személlyel. Bár e megoldás helyessége vitatható, el kell fogadni hogy ez idő szerint a feleken kívül alanyi pozícióban más személy is részt vehet a felszámolási eljárás keretében folyó „kis per”-ben.

Ismeretes, hogy a pertársaságnak, a beavatkozásnak és a perbehívásnak vannak olyan esetei, amikor a felek közötti jogvitában hozott döntés másokra is kihat, ezért a részvételük az eljárásban nem mellőzhető. Ide tartozik az egységes pertársaság [Pp. 51. § a) pont], az alperessel függőségi viszonyon alapuló beavatkozás [Pp. 57. § (1) bekezdés II. fordulat], és a félként való perbehívás [Pp. 63. §, 64. § (1) bekezdés].

Álláspontom szerint ezekre az esetekre alkalmazni kell a „kis per”-ekben is az általános szabályokat, míg a pertársaság, a beavatkozás és perbehívás egyéb esetei figyelmen kívül hagyhatók. Ez a megoldás a felszámolási eljárás gyors befejezését nem veszélyezteti és mind az adós, mind a hitelező számára előnyös, mert szükségtelenné teszi további eljárások megindítását.

— *Félbeszakadás, felfüggesztés.* — A Cstv. 6. § (2) bekezdése értelmében a felszámolási eljárásban nincs helye az eljárás félbeszakadásának. Ez a rendelkezés az eljárás gyorsítását célozza, de véleményem szerint csupán a felszámolási eljárásra vonatkozik. Nincs ugyanis elfogadható indoka és törvényes alapja annak, hogy a „kis per”-ekre is kiterjesszük a félbeszakadás tilalmát. Megítélésem szerint a Pp. 111. § (1)–(4) bekezdésében felsorolt valamennyi félbeszakadási ok előfordulhat mind a természetes, mind a jogi személy hitelezőkre vonatkozóan.⁴

A „kis per”-ekben történt félbeszakadás azonban nem akadályozhatja a felszámolási eljárás befejezését. Ezért a bíróság akár hivatalból is ügygondnokot rendelhet ki a Pp. 111. § (5) bekezdése értelmében és ezáltal folytathatóvá válik a félbeszakadt „kis per”. Ha pedig a hitelező halála miatt félbeszakadt eljárást a jogutód nem kéri folytatni (nem lép perbe), a záróméreg és a vagyonfelosztási javaslat elkészítéséig, a felszámoló kérelmére meg kell szüntetni az eljárást.

A Cstv. nem tiltja kifejezetten a felszámolási eljárás felfüggesztését (Pp. 152.–155. §), mégis egyet kell érteni *Berkesné Dancs* Máriával⁵ abban, hogy a

⁴ A peres fél halála esetére irányadó szabályok alkalmazhatók a jogi személyek jogutód nélküli megszűntetése esetén is LB. GLt. II. 31.296/1990.).

⁵ *Berkesné Dancs* Mária: Csődeljárás, felszámolási eljárás, végelszámolás. Bagolyvár Könyvkiadó, Bp., 1992. 35. p.

felfüggesztés ellentétes az eljárás nem peres jellegével és annak lehetőségét ki kell zárni. Ez azonban még önmagában nem jelenti azt, hogy a felszámolási eljárás keretében folyó „kis per”-ben is kizártnak kell tekinteni az eljárás felfüggesztését. Véleményem szerint azonban a felfüggesztés jogintézményének alkalmazása szükségtelen, hiszen amennyiben a „kis per”-ben valamilyen előkérdés merül fel, a bíróság minden további nélkül „elhalaszthatja a tárgyalást”, vagyis nem hoz addig döntést, amíg az előkérdés nem tisztázódott. E megoldásnak az az alapja, hogy a „kis per” része egy tőle függetlenül folyamatban lévő eljárásnak, a felfüggesztésnek és az újraindulásnak nincs semmilyen joghatása. A bíróság végülis a felszámolási eljárás befejezésére vonatkozó törvényes határidőkhöz van kötve, határozatát tehát e határidőn belül beszerezhető adatokra alapítja.

— *Fellebbezést határidő.* — A Cstv. számos helyen 8 napos fellebbezési határidőt állapít meg a bírósági határozatokkal kapcsolatban. Kérdés, hogy — idevonatkozó konkrét rendelkezés hiányában — a „kis perek”-ben hozott határozat elleni fellebbezés határideje 8 vagy 15 nap. Ismeretes, hogy a Cstv. 6. § (2) bekezdése értelmében azokban az eljárási kérdésekben, amelyeket a törvény nem szabályoz, a Pp. szabályait kell *megfelelően* alkalmazni. Álláspontom szerint a „megfelelő alkalmazás” azt jelenti, hogy a nem szabályozott kérdésekben is olyan megoldásokra törekszünk, amelyek összhangban vannak a Cstv. céljával és egyéb rendelkezéseivel. A több helyen is előforduló 8 napos fellebbezési határidő nyilvánvalóan az eljárás gyorsítását szolgálja. Ezért nem indokolt ettől eltérni azokban az esetekben sem, amikor a bíróság a Cstv. 6. § (2) bekezdése értelmében a Pp. általános szabályait alkalmazza, azaz véleményem szerint a „kis perek”-ben hozott határozatok elleni fellebbezés határidejét a közléstől számított 8 napban kell megállapítani. Megjegyzem, hogy a Legfelsőbb Bíróság felszámolási ügyekben eljáró tanácsa nem osztja ezt az álláspontot, szerintük eltérő rendelkezés hiányában az általános szabályt, vagyis a szóbanforgó esetben a 15 napos fellebbezési határidőt kell alkalmazni.⁶

III.

Javaslatok — de lege ferenda

A felszámolási eljárás napjainkban az érdeklődés homlokterében áll. Több vonatkozásban szükségesnek látszik a Cstv. módosítása is.

Az általam érintett kérdések közül meggondolandó a fizetéseképtelenség 3. § f/1 pontjában megfogalmazott tényállásának teljes elhagyása és a 3. § f/2 pontban írt határidő megnövelése mellett az adósi kimentés lehetőségének a kiiktatása. Ehhez képest a fizetéseképtelenség alapesetének tényállása a következőképpen volna megfogalmazható:

⁶ *Gabányin* Józsefné lektori véleménye *Gadi* Sándor: A csőd, a felszámolási és végelszámolási eljárás c. jegyzethez. Kézirat. Jurátus Alapítvány, Szeged 1992.

Fizetéképtelen az az adós „amely a hitelező fizetési felszólítására a lejárt tartozását 60 napon belül nem egyenlítette ki”.

A fizetéképtelenség tehát továbbra is megdönthető vélelem maradna, de a bírósági eljárás egyszerűbbé válna. Az adós számára a kimentés lehetősége szűkülne, viszont a teljesítésre és ezáltal az eljárás megelőzésére a jelenleginél kedvezőbb feltételeket kapna. A hitelező tehát csak a teljesítés megtörténtének igazolásával háríthatná el az eljárás megindulását, viszont a teljesítésre — a felszólítástól számított — 60 nap állna rendelkezésére.

A jogszabály módosításával megszüntethető volna a „kis perek”-kel kapcsolatos felemás helyzet is. Megítélésem szerint ezeket a jogvitákat a felszámolási eljáráson kívül, az általános szabályok szerint kellene rendezni.

Az eljárás elhúzódsából származó hátrányok a közbenső mérleg [Cstv. 50. § (1) bek.] gyakoribbá tételével csökkenthetők és a perekben is lehetőségre van a felszámolónak a gyors befejezés elérésére, ha pl. egyezséggel, lemondással megelőzi a hosszadalmas bizonyítást. Természetesen a külön perekben hozott, az adóst marasztaló rendelkezéseket is csak a kielégítési sorrendben lehetne figyelembe venni és a zárómérlegbe ugyanúgy be kellene állítani, mint a nem vitás hitelezői követeléseket.

SÁNDOR GAÁL

DAS LIQUIDATIONSVERFAHREN ALS EIN BESONDERES NICHT- PROZESSUSALES VERFAHREN

(Zusammenfassung)

Der Verfasser behandelt zuerst die vom Glaubiger beantragte Liquidation, dann den Begriff und die Überprüfung der Zahlungsunfähigkeit. Besonderes Problem bildet die Kollision der vom Glaubiger beantragten Liquidation mit dem Konkursverfahren und mit dem Schlußabrechnungsverfahren. Der zweite Teil bespricht das Geltendmachen der Ansprüche des Schuldners und des Gläubigers im Liquidationsverfahren. Im dritten Abschnitt führt der Verfasser seine Vorschläge de lege ferenda vor.